

ದಲಿತ ಬಂಡಾಯ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ ಚಿಂತನೆ ಹನುಮಂತರಾಯ. ಈ*

*ಸಂಶೋಧನಾ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ, ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಧ್ಯಯನ ವಿಭಾಗ
ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯ.

ಸಾರಾಂಶ: (Abstract)

ಜಗತ್ತಿನ ಯಾವ ಭಾಷೆಯ ಸಾಹಿತ್ಯವೂ ಸ್ವಯಂಪೂರ್ಣವಲ್ಲ ಹಾಗೂ ಸ್ವಯಂಸಿದ್ಧವಲ್ಲ. ಅದು ಒಂದಿಲ್ಲೊಂದು ಭಾಷೆಯ, ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪ್ರಭಾವ ಮತ್ತು ಪ್ರೇರಣೆಗೆ ಒಳಗಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಈ ಮಾತು ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೂ ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತದೆ. ಇದು ಪ್ರಾಚೀನ ಸಾಹಿತ್ಯದಿಂದ ಆಧುನಿಕ ಸಾಹಿತ್ಯದವರೆಗೂ ಕಾಣಬಹುದು. ಆದಿಕವಿ ಪಂಪನು ಸಹ ಸಂಸ್ಕೃತ ಮಹಾಭಾರತ ಪ್ರೇರಣೆಯಿಂದ ತನ್ನ ಪಂಪಭಾರತವನ್ನು ರಚಿಸಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಒಬ್ಬ ಬರಹಗಾರ ಮೂಲಭೂತವಾಗಿ ಸಮಾಜ ಶಿಶು ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಬದುಕುವವನಿಗೆ ಸಮಾಜದ ಎಷ್ಟೋ ವಸ್ತುಸಂಗತಿಗಳು ಅವನ ಮೇಲೆ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿರುತ್ತವೆ. ಈ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಎಂತಹ ಮಹಾಕವಿಗೂ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಅದೊಂದು ಅವನ ಬದುಕಿನ ಭಾಗವಾಗಿರುವುದು. ಹೀಗೆ ಬೀರುವ ಪ್ರಭಾವಗಳು ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿ ಒಂದು ಭಾಷೆ, ಒಂದು ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಿ ಆಗಿರಬಹುದು. ಇದರ ಜೊತೆಗೆ ಸಾಮಾಜಿಕ, ರಾಜಕೀಯ, ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಂಗತಿಗಳೂ ಆಗಿರಬಹುದು. ಹಾಗಾಗಿ ಪ್ರಸ್ತುತ ಲೇಖನದಲ್ಲಿ ದಲಿತ ಬಂಡಾಯ ಕಾವ್ಯದ ಮೇಲಾಗಿರುವ ಡಾ. ಬಿ.ಆರ್. ಅಂಬೇಡ್ಕರ್‌ರವರ ಚಿಂತನೆಗಳ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಮುಖ್ಯಪದಗಳು (Keywords): ದಲಿತ-ಬಂಡಾಯ ಕಾವ್ಯ, ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ ಚಿಂತನೆ, ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ.

ಪೀಠಿಕೆ

ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಮೇಲೆ ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೆ ಅನೇಕ ಪ್ರಭಾವಗಳು ಆಗಿರುವುದು ಸಾಹಿತ್ಯ ಓದುಗರಿಗೆ ತಿಳಿದಿರುವ ಸಂಗತಿ. ಒಂದೊಂದು ಕಾಲಕ್ಕೆ ಒಂದೊಂದು ಮನೋಧೋರಣೆಯ ಭಿನ್ನ ಚಿಂತನಾಧಾರೆಗಳು ಪ್ರಭಾವಿಸಿರುವುದರಿಂದ ಸಾಹಿತ್ಯದ ವಸ್ತು ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಆಗಿರುವ ಬದಲಾವಣೆಯನ್ನು ಗುರುತಿಸಬಹುದು. ಹೊಸಗನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಕಾಲಘಟ್ಟಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾದ ದಲಿತ ಬಂಡಾಯ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಅನೇಕ ಮೂಲಗಳಿಂದ ಪ್ರಭಾವ ಪ್ರೇರಣೆಯಾಗಿರುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಖರವಾಗಿದ್ದ ದಲಿತ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚಳವಳಿ ಮತ್ತು ದಲಿತ ಪ್ಯಾರಾಥರ್ಸ್ ಚಳವಳಿ, ಆಂಧ್ರದಲ್ಲಿ ರೂಪುಗೊಂಡಿದ್ದ ದಿಗಂಬರ ಕಾವ್ಯ ಪಂಥ, ಹಿಂದಿಯ ಜನವಾದಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ಇಂತಹ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರೇರಣೆಯ ಜೊತೆಗೆ ಅನೇಕ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ತಾತ್ವಿಕ ಚಿಂತನೆಗಳ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಗುರುತಿಸಬಹುದು. ಅದರಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ

Please cite this article as: ಹನುಮಂತರಾಯ ಈ. (2022). ದಲಿತ ಬಂಡಾಯ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ ಚಿಂತನೆ. ಪ್ರತಿಬಿಂಬ: ಮಲ್ಟಿಡಿಸಿಪ್ಲಿನರಿ ಕನ್ನಡ ರಿಸರ್ಚ್ ಜರ್ನಲ್ ಆಫ್ ಐಐಎಂಆರ್‌ಡಿ, 3(5). ಪು.ಸಂ. 21-34

ಲೋಹಿಯಾ, ಗಾಂಧಿ, ಜ್ಯೋತಿಬಾಪುಲೆ, ಅಂಬೇಡ್ಕರ್, ಪೆರಿಯಾರ್, ನಾರಾಯಣಗುರು, ಮುಂತಾದವರ ಚಿಂತನೆ ಮತ್ತು ಬರಹಗಳು ದಲಿತ ಬಂಡಾಯ ಕಾವ್ಯದ ಮೇಲೆ ಪ್ರಭಾವ ಆಗಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಡಾ. ಬಿ. ಆರ್ ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ ಅವರ ದಲಿತರ, ಶೋಷಿತರ, ಹಿಂದುಳಿದ ವರ್ಗದ, ಹಾಗೂ ಮಹಿಳಾ ಪರವಾದ ಅವರ ಆಲೋಚನೆ ಮತ್ತು ಚಿಂತನೆಗಳು ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿರುವುದನ್ನು ಸಾಹಿತ್ಯ ಓದುಗರಿಗೆ ತಿಳಿದ ಸಂಗತಿಯಾಗಿದೆ.

ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ ಅವರ ಹೋರಾಟ, ಅವರ ಚಿಂತನಾಕ್ರಮ, ನಿರಂತರ ಅಧ್ಯಯನಶೀಲತೆ ಮತ್ತು ಅವರು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳಿಂದ ಪ್ರಭಾವಿತಗೊಂಡ ಮೊದಲ ತಲೆಮಾರಿನ ಅಕ್ಷರಸ್ಥ ದಲಿತರಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಶೋಷಿತರಲ್ಲಿ ಜಾಗೃತಿಯನ್ನು ಮೂಡಿಸಿತು. ಅಷ್ಟು ಮಾತ್ರವಲ್ಲ ಅವರನ್ನು ಹೋರಾಟ ಹಾಗೂ ಬರವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗುವಂತೆ ಮಾಡಿತು. ಇದರ ಫಲವೇ ದಲಿತ ಬಂಡಾಯ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಹುಟ್ಟು ಎಂದರೆ ಅತಿಶಯೋಕ್ತಿ ಆಗಲಾರದು ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ ಅವರ ಒಟ್ಟು ಚಿಂತನೆಯು ದಲಿತ ಬಂಡಾಯ ಕಾವ್ಯದ ಒಳಗೆ ಆತ್ಮದಂತೆ ಮೈದಳಿದಿದೆ. ದಲಿತ ಬಂಡಾಯ ಎಂಬ ದೇಹದ ಎಲ್ಲಾ ಭಾಗಗಳಿಗೆ ರಕ್ತವನ್ನು ಹರಿಯುವಂತೆ ಕಾರಣವಾಗಿದ್ದು ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ ಎಂಬ ಹೃದಯ. ಆದ್ದರಿಂದ ದಲಿತ ಬಂಡಾಯ ಕಾವ್ಯ ಅತ್ಯಂತ ಶಕ್ತಿಯುತವಾಗಿ ತಾತ್ವಿಕ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಯಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಿದೆ.

ಶಿಕ್ಷಣ ಸಂಘಟನೆ ಹೋರಾಟದ ಮೂಲ ಮಂತ್ರ

ದಲಿತರು, ಅಸ್ತತ್ಯರು, ಹಿಂದುಳಿದವರು ಹಾಗೂ ಮಹಿಳೆಯರ ಶೋಷಣೆಗೆ ಮೂಲ ಕಾರಣ ಅವರ ಅನಕ್ಷರತೆ. ಇದರಿಂದ ಅವರ ಮೇಲೆ ಮಾಡಲಾಗುವ ಶೋಷಣೆಯ ಅರಿವು ಅವರಿಗೆ ತಿಳಿದಿದ್ದಿಲ್ಲ. ತಿಳಿದರೂ ಅವರು ಇದು ನಮ್ಮ ಕರ್ಮಫಲ, ಪೂರ್ವಜನಿಂದ ಪಾಪ, ನಾವು ಹುಟ್ಟಿರುವುದೇ ಈ ಶೋಷಣೆಯನ್ನು ಅನುಭವಿಸಲು ಎಂದು ಭಾವಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ವಿಧಿ-ಕರ್ಮ ಎಂಬ ಮೂಢನಂಬಿಕೆಯಿಂದ ತಮ್ಮ ಮೇಲಿನ ಶೋಷಣೆಯನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸದೆ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡು ಬಾಳುವ ದಯನೀಯ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ಮೂಲ ಕಾರಣ ಶಿಕ್ಷಣ ಇಲ್ಲದಿರುವುದು. ಎಂದು ಬಲವಾಗಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದ ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ ಅವರ ಆಲೋಚನೆಯನ್ನು ದಲಿತ ಬಂಡಾಯ ಕಾವ್ಯ ಶಿಕ್ಷಣದ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದೆ. ಅನೇಕ ದಲಿತ ಬಂಡಾಯ ಕವಿಗಳು ಆರಂಭದಿಂದಲೂ ವಿವಿಧ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಬಹುದು. ಇಂತಹ ಶೋಷಿತ ಸಮುದಾಯಗಳ ಶೋಷಣೆಗೆ ಇನ್ನೊಂದು ಕಾರಣವನ್ನು ಗುರುತಿಸಿದ ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ ಅವರಲ್ಲಿರುವ ಸಂಘಟನೆಯ ಕೊರತೆ ಹಾಗೂ ಸಂಘಟನೆ ಇಲ್ಲದೆ ಶೋಷಣೆಯ ವಿರುದ್ಧ ಹೋರಾಡುವ ಶಕ್ತಿ ಇಲ್ಲವಾಗಿದೆ ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಸತ್ಯವಾಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ ಅವರು ಸಂಘಟನೆ ಮತ್ತು ಹೋರಾಟಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚು ಒತ್ತು ಕೊಡಬೇಕಾದ ಅನಿವಾರ್ಯತೆಯನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದರ ಫಲವಾಗಿ ದಲಿತ ಬಂಡಾಯ ಚಳುವಳಿ ಸಂಘಟನೆಯಿಂದಲೇ ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡು ದೊಡ್ಡ ಸಾಹಿತ್ಯಪಂಥವಾಗಿ ಬೆಳೆಯಿತು. ಬಹುಶಃ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಂಘಟನೆಯ ನಂತರ ಹೋರಾಟ, ಚಳುವಳಿ, ಸಂಘಟನೆಯಿಂದಲೇ ಸಾಹಿತ್ಯ ರಚನೆಗೆ ತೊಡಗಿದ ದೊಡ್ಡ ಸಾಹಿತ್ಯಪಂಥವಾಗಿ ರೂಪಗೊಂಡಿದ್ದು ದಲಿತ ಬಂಡಾಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪಂಥವೇ ಆಗಿದೆ.

ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ ಆಶಯದಂತೆ ಶಿಕ್ಷಣದ ಅಗತ್ಯತೆಯನ್ನು ಅರಿತು ದಲಿತ ಬಂಡಾಯ ಕವಿಗಳು ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣದ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಕುರಿತು ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಬಂಡಾಯ ಕವಿ ಬಸವರಾಜ ಸಬರದರ ಒಂದು ಕಾವ್ಯ ಹೀಗಿದೆ

**‘ಅಕ್ಷರಾ ಅನ್ನೋದು ಶಿಕ್ಷಣದ ಮೂಲ
ಉಸಿರಿನಷ್ಟು ಸಹಜವಷ್ಟು ನಮ್ಮ ಬಾಳಿಗೆ
ವಿದ್ಯೆ ಕಲಿತರ ಮಾತ್ರ ನಮಗ ಬುದ್ಧಿಶಕ್ತಿ ಬೆಳಿತ್ತೈತಿ
ಬೆಳಕು ಕಾಣುತ್ತೆಪ್ಪ ಮುಂದಿನ ದಾರಿಗೆ’¹**

ಶತಶತಮಾನಗಳಿಂದ ಕೆಳವರ್ಗವನ್ನು ಶಿಕ್ಷಣದಿಂದ ದೂರವಿಟ್ಟು ಅವರನ್ನು ಶೋಷಣೆಗೆ ಗುರಿಪಡಿಸಲಾಗಿದೆ. ಬಹುಶಃ ಕ್ರೈಸ್ತ ಮಿಷನರಿಗಳು ಹಾಗೂ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸರ್ಕಾರದಿಂದ ಕೆಳವರ್ಗದವರಿಗೂ ಶಿಕ್ಷಣ ದೊರೆಯುವಂತಾಗಿದೆ. ಕುವೆಂಪು ಅವರು “ಈ ದೇಶಕ್ಕೆ ಬ್ರಿಟಿಷರು ಬರದಿದ್ದರೆ ನಾನು ಮೇಲುಜಾತಿಯವರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಜೀತಗಾರನಾಗಿ ಸಗಣೆ ಬಳಿಯಬೇಕಿತ್ತು” ಎಂಬ ಮಾತು ಸತ್ಯವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಶೂದ್ರ ವರ್ಗದವರ ಬದುಕು ಇನ್ನೂ ಶೋಚನೀಯವಾಗಿ ಉಳಿಯುತ್ತಿತ್ತು. ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ ಅವರು ಶಿಕ್ಷಣದಿಂದಲೇ ಶೋಷಿತರನ್ನು, ದಲಿತರನ್ನು, ಹಾಗೂ ಮಹಿಳೆಯರನ್ನು ಮೇಲ್ವರ್ಗದ ಹಾಗೂ ಪುರುಷ ಪ್ರಧಾನ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಶೋಷಣೆಯಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆಗೊಳಿಸಲು ಸಾಧ್ಯ ಎಂಬ ವಿಚಾರದಿಂದ ಪ್ರಭಾವಿತರಾದ ದಲಿತ ಬಂಡಾಯ ಕವಿಗಳು ಶಿಕ್ಷಣದ ಅಗತ್ಯತೆ ಮತ್ತು ಶಿಕ್ಷಣದಿಂದ ಮಾತ್ರವೇ ಸಾಧ್ಯ ಎಂಬ ಅರಿವಿನ ಭಾಗವಾಗಿ ಈ ಕಾವ್ಯ ಶಿಕ್ಷಣದಿಂದಲೇ ನಮ್ಮ ಬುದ್ಧಿಶಕ್ತಿ ವಿಕಾಸ ಎಂಬುದನ್ನು ದಲಿತ ಬಂಡಾಯ ಕಾವ್ಯ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತದೆ. ಶಿಕ್ಷಣವೇ ನಮ್ಮ ಬದುಕಿನ ಬೆಳಕು ದಾರಿ ಎಂಬ ದೃಢವಾದ ನಂಬಿಕೆ ಮತ್ತು ವಿಶ್ವಾಸ ಎಂಬುದನ್ನು ಕಾವ್ಯ ಗುರುತಿಸಿದೆ.

ಹೋರಾಟದ ಕಿಚ್ಚು ಹಚ್ಚಿದ ದಲಿತ ಕವಿ ಸಿದ್ಧಲಿಂಗಯ್ಯ ಅವರ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೋರಾಟ ಕುರಿತ ಅನೇಕ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ.

**‘ಗುಡಿಸಲುಗಳು ಗುಡುಗುತಿದೆ ಬಂಗಲೆಗಳು ನಡುಗುತಿವೆ
ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಮೊಳಗುತ್ತಿದೆ ನವಕ್ರಾಂತಿಯ ಗಾನ
ಮತಗಳು ಹತವಾಗುತ್ತಿವೆ ಜನಪಥಗಳು ಮೂಡುತ್ತಿವೆ
ಅಸಮಾನತೆ ಆಗುತ್ತಿದೆ ಕ್ರಾಂತಿಗೆ ಸೋಪಾನ’²**

ದಲಿತರ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯ ಪರಿಣಾಮ ತಮ್ಮ ಶೋಷಣೆಯ ಅರಿವಿನ ಭಾಗವಾಗಿ ನವಕ್ರಾಂತಿಯು ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿದೆ. ಇದರ ಪರಿಣಾಮ ಮತ, ಜಾತಿಗಳ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಶೋಷಣೆಗಳೂ ಅಪಮಾನಗಳು ಹತವಾಗುವ ಮಟ್ಟಕ್ಕೆ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ ಕ್ರಾಂತಿ ರೂಪುಗೊಂಡಿದೆ. ಶೋಷಣೆಯನ್ನು ಇಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಸಹಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಿದ್ದು, ಹೋರಾಟದ ಪರಿಣಾಮ ಇಂಥ ಜಾತಿ ಮತಬೇಧಗಳು

¹ ಬಸವರಾಜ ಸಬರದರ, ಸಬರದರ ಕವಿತೆಗಳು, ಪುಟ 163

² ಸಿದ್ಧಲಿಂಗಯ್ಯ, ಮೆರವಣಿಗೆ, ಪುಟ 61

ಇಲ್ಲವಾಗುತ್ತಿವೆ ಎಂಬ ನಂಬಿಕೆ ಮೂಡಿದೆ. ಗುಡಿಸಲ ಗುಡುಗುಗಳೇ ಬಂಗಲೆಗಳನ್ನು ನಡುಗುವಂತೆ ಮಾಡಿದೆ. ಎಂದು ಹೇಳುವ ಕಾವ್ಯ ಹೋರಾಟದ ಅಗಾಧ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತದೆ. ಗುಡುಗು ಎನ್ನುವ ಪ್ರಕೃತಿ ಶಕ್ತಿಯ ಮುಂದೆ ಮಾನವ ಶಕ್ತಿ ನಿಷ್ಪಯೋಜಕವಾದದ್ದು. ಗುಡುಗಿನಂತೆಯೇ ಬಹುಸಂಖ್ಯಾತರಾದ ಶೋಷಿತ ಜನರ ಶಕ್ತಿ ಅಷ್ಟೇ ಅಗಾಧವಾದದ್ದು. ಅಷ್ಟೇ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾದದ್ದು ಎಂದು ಕಾವ್ಯ ಧ್ವನಿಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಹೇಳಿವೆ.

‘ಪೋಲಿಸರ ದೊಣ್ಣೆಗಳು ಏಜೆಂಟರ ಕತ್ತಿಗಳು

ವೇದಶಾಸ್ತ್ರ ಪುರಾಣ ಬಂದೂಕದ ಗುಡಾಣ

ತರಗಲೆಕಸಕಡ್ಡಿಯಾಗಿ

ತೇಲಿ ತೇಲಿ ಹರಿದವು

ಹೋರಾಟದ ಸಾಗರಕ್ಕೆ

ಸಾವಿರಾರು ನದಿಗಳು³

ಪ್ರಭುತ್ವ ಅಥವಾ ಅಧಿಕಾರಶಾಹಿಯ ಭಾಗವಾಗಿರುವ ಪೋಲಿಸರು ಮತ್ತು ಏಜೆಂಟರುಗಳಿಗೆ ಹೆದರದೆ ಅವರ ವಿರುದ್ಧ ಸಮರ ಸಾರಲು ಸಿದ್ಧವಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಹಾಗೂ ಧರ್ಮದ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಶೋಷಣೆ ಮಾಡುವ ಧರ್ಮದ ಭಾಗವಾಗಿರುವ ವೇದಗಳು ಪುರಾಣಗಳನ್ನು ಧಿಕ್ಕರಿಸುವ, ಆ ಮೂಲಕ ಶೋಷಣೆಯ ಮೂಲಗಳಾದ ಪ್ರಭುತ್ವ ಮತ್ತು ಧರ್ಮ ಎಂಬ ಮಹಾನ್ ಶಕ್ತಿಗಳ ವಿರುದ್ಧ ಹೋರಾಟಕ್ಕೆ ಸಜ್ಜುಗೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ಇಂತಹ ಮಹಾನ್ ಶಕ್ತಿಗಳ ವಿರುದ್ಧ ಹೋರಾಡಲು ಅಷ್ಟೇ ಶಕ್ತಿಶಾಲಿಯಾಗಿರಬೇಕು. ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಕಾವ್ಯವು ಹೋರಾಟದ ಸಾಗರಕ್ಕೆ ಸಾವಿರಾರು ನದಿಗಳು ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ಬಳಸಲಾಗಿದೆ. ಸಾಗರ ವಿಶಾಲತೆ ಅದರ ಆಳ, ಅಗಲ ಮತ್ತು ಅದರ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಭೂಮಿಯ ಮೂರು ಪಟ್ಟು ಅಧಿಕವಾಗಿರುವ ಸಾಗರ ಅಥವಾ ನೀರು ಬಹುಸಂಖ್ಯಾತ ಶೋಷಿತರನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುತ್ತದೆ. ಅಷ್ಟು ಮಾತ್ರವಲ್ಲ ಹೋರಾಟದ ವ್ಯಾಪಕತೆ ಮತ್ತು ಅದರ ರೌದ್ರತೆಯನ್ನು ಹೋರಾಟದ ಸಾಗರ ಎನ್ನುವ ರೂಪಕ ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ ಅವರ ಕನಸು ಬಹುಸಂಖ್ಯಾತ ಶೋಷಿತರು ಒಂದಾಗಬೇಕು ಆ ಮೂಲಕ ಅಸಮಾನತೆ ಮತ್ತು ಶೋಷಣೆಯ ವಿರುದ್ಧ ಹೋರಾಡಬೇಕು ಎಂಬ ತಮ್ಮ ಚಿಂತನೆಯನ್ನು ದಲಿತ ಬಂಡಾಯದ ಅನೇಕ ಕವಿಗಳು ಮನಗಂಡು ಹೋರಾಟ ಮತ್ತು ಅದನ್ನು ಕುರಿತ ಅನೇಕ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಹೀಗೆ ಶಿಕ್ಷಣ ಸಂಘಟನೆ ಹೋರಾಟ ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ ರವರ ಮೂರು ಮಹತ್ವದ ಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ದಲಿತ ಬಂಡಾಯ ಕಾವ್ಯ ತಮ್ಮ ಸಂವೇದನೆಯ ಭಾಗವಾಗಿ ಇಡೀ ದಲಿತ ಬಂಡಾಯ ಕಾವ್ಯದುದ್ದಕ್ಕೂ ಜೀವನದಿಯಾಗಿ ಹರಿದಿದೆ ಎಂದರೆ ತಪ್ಪಾಗಲಾರದು.

ಪುರೋಹಿತಶಾಹಿ ಹಾಗೂ ವೈದಿಕಶಾಹಿ ವಿರೋಧಿ

ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ ಅವರು ಪುರೋಹಿತಶಾಹಿ ಹಾಗೂ ವೈದಿಕಶಾಹಿಯನ್ನು ಬಲವಾಗಿ ವಿರೋಧಿಸಿದರು. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ಶೋಷಣೆಯ ಮೂಲ ಬೇರುಗಳು ಧರ್ಮಗಳು. ಅದರ ಮುಖವಾಣಿಗಳು ಈ

³ ಮೇಲಿನದೇ., ಪುಟ 86

ಪುರೋಹಿತಶಾಹಿ, ವೈದಿಕಶಾಹಿ ಅಥವಾ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಶಾಹಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳು. ಆದ್ದರಿಂದ ಧರ್ಮದ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಮಾನವ ವಿರೋಧಿ ಸಂಪ್ರದಾಯ, ಆಚರಣೆ, ಮೂಢ ನಂಬಿಕೆಗಳನ್ನು ಬಿತ್ತಿ ದಲಿತರನ್ನು, ಶೋಷಿತರನ್ನು, ಮಹಿಳೆಯರನ್ನು ತಮ್ಮ ಹಿಡಿತದಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಅಮಾನವೀಯವಾಗಿ ನಡೆಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಿದ ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ ಈ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ವಿರೋಧಿಸಿದರು. ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ ಅವರಂತೆಯೇ ದಲಿತ ಬಂಡಾಯ ಕಾವ್ಯವು ಈ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳ ವಿರುದ್ಧ ಟೀಕಿಸುತ್ತಾ ಪ್ರತಿಭಟಿಸುತ್ತಾ ಹಾಗೂ ನಿರಾಕರಿಸುತ್ತಾ ಬಂದಿದೆ.

‘ವಿಷ್ಣು ಉಂಡ ಎಂಜಲು ಮೇಲೆ
ಉರುಳಿದರೆ ವ್ಯಾಧಿ ವಾಸಿಯಾಗುತ್ತೆ
ಅಂತ ದೇವಸ್ಥಾನದಲಿ ನಡೆದಿದೆ
ಮೂಢನಂಬಿಕೆಯ ಮಡೆಸ್ಥಾನ’⁴

ಪುರೋಹಿತಶಾಹಿ ಅಥವಾ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಶಾಹಿಯು ಇಂತಹ ಅಮಾನವೀಯವಾದ ಹಾಗೂ ಮಾನವ ವಿರೋಧಿಯಾದ ಅಸಹ್ಯಕರ ಆಚರಣೆಗಳನ್ನು ಹುಟ್ಟುಹಾಕಿ ಇದರಿಂದ ದಲಿತರನ್ನು, ಶೋಷಿತರನ್ನು ಹಾಗೂ ಭಾರತದ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯ ಅರ್ಧದಷ್ಟು ಇರುವ ಮಹಿಳೆಯರನ್ನು ಮಡೆಸ್ಥಾನ, ಬೆತ್ತಲೆಸೇವೆ, ಉರುಳುಸೇವೆಗಳಂತಹ ವಿಕೃತ ಆಚರಣೆಗಳನ್ನು ದೇವರ ಹಾಗೂ ಧರ್ಮದ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಬಂದಿರುವುದನ್ನು ದಲಿತ ಬಂಡಾಯ ಕಾವ್ಯ ವಿರೋಧಿಸುತ್ತಿದೆ. ಇಂತಹ ಆಚರಣೆಗಳನ್ನು ಎಲ್ಲಾ ವರ್ಗದ ಜನರು ಆಚರಿಸಿದರೆ ತೊಂದರೆ ಇಲ್ಲ, ಆದರೆ ದಲಿತರು, ಮಹಿಳೆಯರು ಮಾತ್ರ ಆಚರಿಸುವಂತೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಈ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಶಾಹಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಕುಟಲತೆಯೇ ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ ಮತ್ತು ದಲಿತ ಬಂಡಾಯ ಕಾವ್ಯಕ್ಕೆ ಇರುವ ತಕರಾರು. ಇಂತಹ ಪಾಷಂಡಿ ಹಾಗೂ ಇಬ್ಬಗೆಯ ನೀತಿ ವಿರುದ್ಧ ದಲಿತ ಬಂಡಾಯ ಕಾವ್ಯ ಶೋಷಿತರಲ್ಲಿ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಅರಿವು ಉಂಟುಮಾಡಿದೆ.

‘ನಮ್ಮೂರ ಶಾಸ್ತ್ರಿ
ತನ್ನ ಶಾಸ್ತ್ರ ಪಂಚಾಂಗ ತೆಗೆದು
ಬೆಕ್ಕು ಎಡಕ್ಕೆ ಬಂದರೆ ಅಶುಭವೆನ್ನುತ್ತ
ಕಾಗೆ ಮನೆ ಹೊಕ್ಕರೆ ಅನಾಹುತವೆನ್ನುತ್ತ
ಕೂಸು ಹುಟ್ಟಿದ ಮನೆಯಿಂದ
ಮುದುಕ ಸತ್ತ ಗುಡಿಸಲಿನಿಂದ
ಕಾಸು ಕೀಳುತ್ತ
ಹುಟ್ಟು ಸಾವು ಗಲಲ್ಲಿಯೂ
ಕಿತ್ತು ತಿನ್ನುತ್ತಾನೆ’⁵

⁴ ಮುನಿವೆಂಕಟಪ್ಪ, ಇಲ್ಲಿವರೆಗಿನ ಕವಿತೆಗಳು, ಪುಟ 163

⁵ ಬಸವರಾಜ ಸಬರದ, ಬೆಳದಿಂಗಳು ಬಿಸಿಲಾಯಿತವ್ವ, ಪುಟ 31

ಪುರೋಹಿತಶಾಹಿ ಯಾವಾಗಲೂ ಜನರನ್ನು ಎದುರಿಸಲು ಶಾಸ್ತ್ರ, ಸಂಪ್ರದಾಯ, ಒಳಿತು-ಕೆಡುಕು, ದೋಷ, ಶಕುನ-ಅಪಶಕುನ, ಅನಿಷ್ಟ-ಯೋಗ, ಕರ್ಮ, ಪಾಪ-ಪುಣ್ಯ ಮುಂತಾದ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ನಂಬಿಸಿ, ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರನ್ನು ಮೌಢ್ಯದಲ್ಲಿ ಇರುವಂತೆ ಮಾಡಿ, ಅದರಿಂದ ಹಣ ಗಳಿಸುವ ಹುನ್ನಾರವನ್ನು ಪುರೋಹಿತಶಾಹಿ ವರ್ಗ ಮಾಡುತ್ತಿದೆ ಎಂಬ ಭಾವಾರ್ಥವು ಇಲ್ಲಿ ಅಡಗಿದೆ. ಅಷ್ಟು ಮಾತ್ರವಲ್ಲ ದಲಿತರನ್ನು, ಶೋಷಿತರನ್ನು, ಮಹಿಳೆಯರನ್ನು ನಿರಂತರವಾಗಿ ಶೋಷಣೆಗೆ ಗುರಿಯಾಗುವಂತೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಮೂಢನಂಬಿಕೆಗಳನ್ನು ಹೇರುತ್ತ ತಮ್ಮ ಅಧೀನದಲ್ಲಿ ಇರುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದ ದಲಿತರು ಶೋಷಿತರು ಹಣ ಮತ್ತು ತಮ್ಮ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು ಗುಲಾಮರಂತೆ ಬದುಕಬೇಕಾದ ಅನಿವಾರ್ಯತೆಯನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿ ಮಾಡಿದೆ. ಇದನ್ನು ಮನಗಂಡ ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ ಅವರು ಇಂತಹ ಪುರೋಹಿತಶಾಹಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಿಂದ ಅಮಾಯಕ ಶೋಷಿತರು ದೂರವಿರಬೇಕೆಂದು ಬಯಸಿದರು. ಅದರಂತೆ ದಲಿತ ಬಂಡಾಯ ಕಾವ್ಯ ಹುಟ್ಟಿನಿಂದ ಸಾವಿನವರೆಗೂ ಮೂಢ ಕಂದಾಚಾರಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸಿ ತಮ್ಮ ಉದ್ಧಾರ ಬಯಸುವ ಪುರೋಹಿತಶಾಹಿ, ವೈದಿಕಶಾಹಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ವಿರುದ್ಧ ಧ್ವನಿ ಎತ್ತಿದೆ.

ಗುಡಿಯಲ್ಲಿ ಗಂಟೆ ಬಾರಿಸಿದ ಪೂಜಾರಿ

ಭಕ್ತಾದಿಗಳ ಬೆಳ್ಳಿಗಳ ಒಳಗೆ ಕಾಣುವ

ಗರಿನೋಟಿಗೆ ಹೊಟ್ಟೆ ಉರಿಸಿಕೊಂಡು

ಹತ್ತು ಪೈಸೆ ಹಾಕಿದ್ದಕ್ಕೆ ಒಳಗೇ ಧ್ವೇಷ

ಅಷ್ಟಷ್ಟನೇ ಕೂಡಿಟ್ಟು ಬಡ್ಡಿ ಯಾಪಾರ ಮಾಡಿ

ಹೂಸು ಬಿಡುತ್ತ ದೇವರಿಗೆ ಸುಗಂಧವೇರಿಸಿದ

ಕಲಿಯುಗದ ಅವತಾರವೆಂದು

ಜನರನ್ನೆಲ್ಲ ಹೆದರಿಸಿದ⁶

ದೇವರ ಭಕ್ತರ ನಡುವೆ ದಲ್ಲಾಳಿಯ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವ ಪೂಜಾರಿಯ ಹಣದಾಹಿತನವನ್ನು ಹಾಗೂ ಜನರಿಗೆ ಹೆದರಿಸಿ, ಬೆದರಿಸಿ ಇಲ್ಲದ ಮೂಢನಂಬಿಕೆಗಳನ್ನು ಜನರಲ್ಲಿ ಬಿತ್ತಿ ನಾನೇ ಕಲಿಯುಗದ ಅವತಾರವೆಂದು ಬಿಂಬಿಸಿಕೊಂಡು ಬೆವರುಸುರಿಸಿ ದುಡಿದು ಬದುಕದೆ ಅನಾಯಸವಾಗಿ ಭಕ್ತರಿಂದ ಹಣ ಪಡೆದು ಬದುಕುವ ಪುರೋಹಿತಶಾಹಿಯ ಅನಾಯಾಸ ಜೀವನಕ್ರಮವನ್ನು ದಲಿತ ಬಂಡಾಯ ಕಾವ್ಯ ಬಯಲಿಗೆಳೆದಿದೆ. ಅಷ್ಟು ಮಾತ್ರವಲ್ಲ ಮಡಿ ಮಡಿ ಎಂದು ಬೊಬ್ಬೆ ಹೊಡೆವ ಇವರು ದೇವರ ಗುಡಿಗೆ ಬಂದ ಭಕ್ತರು ಹಣ ಕಡಿಮೆ ನೀಡಿದರೆ ಹೊಟ್ಟೆ ಉರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಇವರ ಹಣದಾಹಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಎತ್ತಿತೋರಿಸುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಪುರೋಹಿತಶಾಹಿಯ ವಿವಿಧ ಮುಖಗಳನ್ನು ದಲಿತ ಬಂಡಾಯ ಕವಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಸುವ ಮೂಲಕ ಅವರ ಹುಳುಕುಗಳನ್ನು ಬಯಲು ಮಾಡಿದೆ.

⁶ ರಾಜಪ್ಪ ದಳವಾಯಿ, ಸಗಟು ಕವಿಯ ಚಿಲ್ಲರೆ ಪದ್ಯಗಳು, ಪುಟ 31

ಜಾತಿ ಮತ್ತು ಧರ್ಮ ನಿರಾಕರಣೆ ಅಥವಾ ವಿರೋಧ

ಭಾರತೀಯ ಸಮಾಜವನ್ನು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿದ ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ ಅವರು ಭಾರತೀಯ ಸಮಾಜ ವರ್ಗದಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದು ಶ್ರೇಣೀಕರಣ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಈ ಶ್ರೇಣೀಕರಣ ಪಿರಮಿಡ್ಡಿನ ರೂಪದಲ್ಲಿದ್ದು ಒಂದು ಜಾತಿ ಇನ್ನೊಂದು ಜಾತಿಯವರನ್ನು ತುಳಿಯುವ ಶೋಷಣೆಗೆ ಗುರಿಪಡಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಿವೆ. ಹಾಗೂ ಒಂದು ಧರ್ಮ ಇನ್ನೊಂದು ಧರ್ಮ ನಡುವೆ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಕನಿಷ್ಠ ಎಂಬ ಭಿನ್ನ ಭೇದಗಳಿವೆ. ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಧರ್ಮಕ್ಕಿಂತ ಜಾತಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯು ಅತ್ಯಂತ ಕ್ರೂರವಾಗಿದೆ. ಮೇಲಿನ ಜಾತಿಗಳು ಕೆಳಜಾತಿಗಳನ್ನು ಕಾರಣವೇ ಇಲ್ಲದೆ ಅವರನ್ನು ಗುಲಾಮರಂತೆ ದುಡಿಸಿಕೊಂಡು ಅಮಾನವೀಯವಾಗಿ ಅಗೌರವಯುತವಾಗಿ ನಡೆಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಎಲ್ಲ ಕೆಳಜಾತಿಗಳು ಮೇಲ್ಜಾತಿಗಳಿಗೆ ಗೌರವವನ್ನು ವಿಧೇಯತೆಯನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತವೆ. ಅಷ್ಟುಮಾತ್ರ ಅಲ್ಲ ಕೆಳಜಾತಿಗಳು ಮೇಲಿನ ಜಾತಿಗಳ ಸೇವೆಯನ್ನು ಮಾಡುವುದಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಇವೆ ಎಂದು ಭಾವಿಸಿವೆ. ಹೀಗೆ ಜಾತಿ ಮತ್ತು ಧರ್ಮಗಳು ಕೆಳಜಾತಿಗಳಿಗೆ ಹಾಗೂ ಮಹಿಳೆಯರನ್ನು ತಮ್ಮ ಹಿಡಿತದಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಲು ಬಯಸುವ ಅಸ್ತ್ರಗಳಾಗಿವೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಜಾತಿ ಮತ್ತು ಧರ್ಮ ಕುರಿತ ತಮ್ಮ ತಳಸ್ಪರ್ಶಿ ಅಧ್ಯಯನದ ಮೂಲಕ ಕಂಡುಕೊಂಡ ಸತ್ಯವೆಂದರೆ, ಜಾತಿ ಮತ್ತು ಧರ್ಮಗಳು ಅಸಂಖ್ಯಾತರ ಬದುಕಿಗೆ ಅಡ್ಡಿಯಾಗಿವೆ ಜಾತಿ ಧರ್ಮದ ಕಟ್ಟುಗಳನ್ನು ಒಡೆಯಲು ತಮ್ಮ ಜೀವಮಾನದುದ್ದಕ್ಕೂ ಹೋರಾಡಿದರು. ಸಂವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಜಾತೀಯತೆಯ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದರು. ಆದರೆ ಈ ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮದ ಕೊಳಕು ಜಾತಿವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ನೊಂದು “ನಾನು ಹಿಂದುವಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿ ಹಿಂದೂವಾಗಿ ಸಾಯಲಾರೆ” ಎಂದು ಮನನೊಂದು ನುಡಿಯುತ್ತಾರೆ. ಆ ಬಳಿಕ ಮಾನವ ಪ್ರೀತಿ, ಹಾಗೂ ಕರುಣೆಯ ಸಾಕಾರವಾಗಿದ್ದ ಬೌದ್ಧ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಲಕ್ಷಾಂತರ ಅನುಯಾಯಿಗಳೊಂದಿಗೆ ಮತಾಂತರ ಹೊಂದಿದರು. ಹೀಗೆ ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ ಅವರು ಜಾತಿ ಮತ್ತು ಧರ್ಮದ ಬಗೆಗಿನ ಚಿಂತನೆಗಳನ್ನು ದಲಿತ ಬಂಡಾಯ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯ ಸಂಗತಿಯಾಗಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತವಾಗಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ.

*‘ರಾಮ ರಹಿಮ ಕ್ರಿಸ್ತ ಬುದ್ಧರನು ಹುಟ್ಟಿಸಿ
ಚದುರಂಗ ಪಟದ ನಾಲ್ಕು ದಿಕ್ಕಿಗೆ ಇಟ್ಟು
ಧರ್ಮಗಳ ದಾಳ ಎಸೆಯುತ್ತಾ
ದಾಳ ಪ್ರತಿದಾಳಿ ಕೊಲೆ ಸುಲಿಗೆ
ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ ಸೈನಿಕರ ದುರಂತ ನೋಡುತೀರುವ
ದೇವದೇವಾ ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತಾ ಎಲ್ಲಿರುವೆಯೋ !*

*ಆದರೂ ನಿನಗಾಗಿ ಮಂದಿರ ಕಟ್ಟಲು
ಮಸೀದಿ ಕಟ್ಟಲು ಚರ್ಚ್ ಕಟ್ಟಲು
ನೆತ್ತರು ಹರಿಸಿ ಸಜ್ಜಾಗುವ ಭಕ್ತರು ಇರುವ
ಹುಚ್ಚರೂ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ ಉಪಾಸಿಸಿ*

ಮೂರ್ಛೆ ಬೀಳುವ ಉಸಿರುಗಳನು ಕೇಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ

ಕಿವುಡು ಮೂಕ ಕುರುಡರಂತಿರುವ

ಅಜ್ಞಾತವಾಸಿ ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತಾ ಎಲ್ಲಿರುವೆಯೋ! ⁷

ಧರ್ಮ, ದೇವರ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಧರ್ಮದ ಅಮಲೇರಿಸಿಕೊಂಡ ಧರ್ಮಾಂಧರ ವಿರುದ್ಧ ಈ ಕಾವ್ಯ ಅಸ್ತವಾಗಿದೆ. ಧರ್ಮ ನಮ್ಮ ರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ, ಮಾನವನ ಉನ್ನತಿಗೆ ಶ್ರಮಿಸಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಮತಾಂಧರ ಕಪಿಮುಷ್ಟಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿರುವ ಧರ್ಮ ಅದರ ಅರ್ಥ ಕಳೆದುಕೊಂಡಿದೆ. ಅದನ್ನೇ ಕಾವ್ಯ ಧರ್ಮವನ್ನು ಕೇವಲ ಮಂದಿರ, ಮಸೀದಿ, ಚರ್ಚ್ ಕಟ್ಟಲು ಸೀಮಿತಗೊಳಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಕೊಲೆ ಸುಲಿಗೆ ನಡೆಯುತ್ತಿವೆ. ಮಾನವಕಲ್ಯಾಣ ಬಯಸಬೇಕಾದ ಧರ್ಮವು ರಕ್ತಪಾತದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುವಂತಾಗಿದೆ ಎಂಬ ವಿಷಾದ ಈ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿದೆ. ಧರ್ಮದ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ಹಿಂಸೆಗಳು ಯಾವುದೋ ಒಂದು ವರ್ಗದ ಹಿತಾಸಕ್ತಿಯನ್ನು ಬಯಸುವುದರ ಹಿಂದಿರುವ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಮನೋವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಕಾವ್ಯ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಸಿದೆ. ಅಷ್ಟು ಮಾತ್ರವಲ್ಲ ಇಂತಹ ಹಿಂಸೆ, ರಕ್ತಪಾತ, ಸಾವುಗಳನ್ನು ಯಾವುದೇ ಧರ್ಮ ಅಥವಾ ದೇವರು ಬಯಸುವುದಿಲ್ಲ ಎಂಬ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ತಿಳುವಳಿಕೆಯನ್ನು ಹೇಳುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ಕಾವ್ಯ ಮುಂದುವರಿದು, ಕಿವುಡು, ಮೂಕ, ಅಜ್ಞಾತವಾಸಿ ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತ ಎಲ್ಲಿರುವೆ ನೀನು ಎಂದು ವೈಚಾರಿಕವಾಗಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಸಿರುವ ಕಾವ್ಯ ದೇವರ ಅಸ್ತಿತ್ವದ ಬಗ್ಗೆಯೇ ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದೆ. ಇದು ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ ಚಿಂತನೆಯ ಭಾಗವಾಗಿ ದಲಿತ ಬಂಡಾಯ ಕಾವ್ಯದ ವೈಚಾರಿಕ ನಿಲುವಾಗಿದೆ. ಹಾಗಾದರೆ ನಿಜವಾದ ಧರ್ಮ ಏನನ್ನು ಹೇಳುತ್ತದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಈ ಕೆಳಗಿನ ಕಾವ್ಯ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಸಿದೆ.

‘ಧರ್ಮ ನಮ್ಮ ಮನೆಯಂಗಳಕ್ಕೆ ನಾವೇ

ಕಟ್ಟಿದ ಕಾಪು ಬೇಲಿ

ನಮ್ಮಿಚ್ಛೆಗಳ ಭರದಲ್ಲಿ ಕಂಡವರ

ಕೊಚ್ಚಿದಿರಲೆಂದೇ ಜಡಿದ ಎಚ್ಚರಿಕೆ ಕೀಲಿ

ನಮ್ಮ ನೆತ್ತಿಯ ಮೇಲೆ ತಪ್ಪಿನೆಣ್ಣೆಯ

ತಿಕ್ಕಿ ತಣ್ಣಗಾಗಿಸುವ ತಾಯಿ ಲಾಲಿ

ನೆರಳೀವ ಬೆಳಕೀವ ಕಾಪೀವ ಧರ್ಮವದು

ಕೊಲ್ಲು ಎನ್ನುವುದಿಲ್ಲ

ತನಗಾಗಿ ಬಡಿದಾಡಿ ಬದುಕುಗಳ ರಾಡೀಗೊಳಿಸಿ

ಏನುವ ಧರ್ಮ ಎಲ್ಲೂ ಇಲ್ಲ

ಹೊಸದು ಬಂದಂತೆಲ್ಲ ಸರಿಯುವುದು ಹಳತು

ಯಾವುದೂ ಇಲ್ಲಿ ಅಮರವಲ್ಲ.⁸

ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಮಾನವನ ಏಳಿಗೆಗೆ, ಆತನ ಉನ್ನತಿಗೆ ನೆರವಾಗುವಂಥದ್ದು ಧರ್ಮ. ಮಾನವನಿಗಾಗಿ ಧರ್ಮವೇ ಹೊರತು, ಧರ್ಮಕ್ಕಾಗಿ ಮನುಷ್ಯ ಆಗಬಾರದು ಎಂದು ಬಯಸಿದವರು. ಧರ್ಮವೆಂದರೆ ಮಾನವ ಧರ್ಮವೇ ಆಗಿದೆ. ಅದನ್ನೇ ದಲಿತ ಬಂಡಾಯ ಕಾವ್ಯ ಧರ್ಮವು ನಮ್ಮ ರಕ್ಷಣೆಗೆ

⁷ ಲತಾ ಗುತ್ತಿ, ಸೂಜಿಗಲ್ಲು, ಪುಟ 48)

⁸ ಲಲಿತ ಸಿದ್ಧಬಸವಯ್ಯ, ಮೊದಲ ಸಿರಿ, ಪುಟ 40

ಹಾಕಿಕೊಂಡ ಬೇಲಿಯಾಗಿದೆ. ಅದು ಬೇರೆಯವರನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವ, ಹಿಂಸಿಸುವ ಅಸ್ತ ಅಲ್ಲ ಎಂಬುದನ್ನು ಕಾವ್ಯ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಸಿದೆ. ಯಾವ ಧರ್ಮವೂ ಹಿಂಸೆಯನ್ನು, ದ್ವೇಷವನ್ನು, ಅಸಹನೆಯನ್ನು ಬೋಧಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಅದು ಸಕಲ ಜೀವರಾಶಿಗಳನ್ನು ಸಲಹುವಂತದ್ದಾಗಿದೆ. ವೈಯಕ್ತಿಕ ಹಿತಾಸಕ್ತಿಯಿಂದ ಕೊಲ್ಲುವ ಹಿಂಸಿಸುವ ಧರ್ಮ ಧರ್ಮವೇ ಅಲ್ಲ. ಎನ್ನುವ ದಲಿತ ಬಂಡಾಯ ಕಾವ್ಯದ ನಿಲುವು. ಧರ್ಮಕ್ಕಿಂತಲೂ ಮನುಷ್ಯ ಮುಖ್ಯ ಎಂಬ ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ ಚಿಂತನೆಯನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯವಾಗಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ ಅವರು ತಮ್ಮ ಜೀವನದ ಉದ್ದಕ್ಕೂ ಜಾತಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ವಿರುದ್ಧ ಹೋರಾಡಿದವರು. ಶೂದ್ರರನ್ನು ಅಸ್ಪೃಶ್ಯರನ್ನು ಮೇಲುವರ್ಗದ ಜಾತಿಗಳು ನಾಯಿ ನರಿಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಕೀಳಾಗಿ ಕಾಣಲು ಕಾರಣವೇನು ಎನ್ನುವುದರ ಹಿಂದಿನ ಇತಿಹಾಸದ ಬಗ್ಗೆ ಮಹತ್ವದ ಸಂಶೋಧನೆ ಮಾಡಿ 'ಯಾರು ಶೂದ್ರರು' ಎಂಬ ಕೃತಿಯನ್ನು ರಚಿಸಿದರು. ಇದಕ್ಕೆ ವೇದ, ಉಪನಿಷತ್, ಸ್ತೃತಿ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣ್ಯಕ ಮುಂತಾದ ಪುರಾಣ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಶೋಧಿಸಿದರು. ಒಟ್ಟಿಂದದ ಅವರ ಬದುಕೇ ಜಾತೀಯತೆಯ ವಿರುದ್ಧದ ಹೋರಾಟವೇ ಆಗಿದೆ. ಜಾತಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಬಲವಾಗಿ ಖಂಡಿಸಿದರು ಅತ್ಯಂತ ತಾತ್ವಿಕವಾಗಿ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನು ಎತ್ತಿ ಅದರ ನಿರ್ಮೂಲನೆಗೆ ಶ್ರಮಿಸಿದರು. ದಲಿತ ಬಂಡಾಯ ಕಾವ್ಯವು ಜಾತಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಅನೇಕ ಮುಖಗಳನ್ನು ಸಿದ್ಧಲಿಂಗಯ್ಯ ಅವರಿಂದ ಇಡಿದು ಇಂದಿನ ಯುವ ತಲೆಮಾರಿನ ಬಂಡಾಯ ಕವಿಗಳವರೆಗೂ ಜಾತಿ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಕಾವ್ಯ ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಶೂದ್ರರಲ್ಲಿ ಅತಿಶೂದ್ರರಾದ ಪಂಚಮರು, ಅಸ್ಪೃಶ್ಯರು, ದಲಿತರು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿರುವ ಜಾತಿ ಕ್ರೌರ್ಯವನ್ನು ಸಿದ್ಧಲಿಂಗಯ್ಯ ಅವರ ಕಾವ್ಯ ಹೀಗೆ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಸಿದೆ.

'ಉತ್ತಮ ಜಾತಿಯ ನಾವುಗಳೆಲ್ಲ

ದೇವಾಲಯದ ಕಳಸಗಳು

ನಮ್ಮಯ ಊರಿನಿಂದ ಪಂಚಮರೆಲ್ಲ

ಪಾಯದ ಕೆಳಗಿನ ಕಲ್ಲುಗಳು

ಕಲ್ಲುಗಳೆಂದೂ ಕಳಸಗಳೆಲ್ಲ

ಹೊಲೆಯರಿಗೆಂದೂ ನೆಲವಿಲ್ಲ

ಕಪ್ಪು ನಾಯಿ ಕೆಂಪಾಗುವುದಿಲ್ಲ

*ಹೊಲೆಯರಿಗೆಂದೂ ಬೆಲೆಯಿಲ್ಲ'*⁹

ಮನುಶಾಸ್ತ್ರದ ಪ್ರಕಾರ ಶೂದ್ರರೆಲ್ಲ ನಿತ್ಯ ನಾರಕಿಗಳು. ಅವರಿಗೆ ಮೋಕ್ಷವಿಲ್ಲ. ಅವರು ಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ ಎಷ್ಟೇ ಪುಣ್ಯ ಮಾಡಿದರೂ ಅವರು ಮುಕ್ತಿಗೆ ಅರ್ಹರಲ್ಲ. ಅವರು ಜನ್ಮಜನ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಶೂದ್ರನಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿ ಮೇಲ್ವರ್ಗದವರ ಸೇವೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡೇ ಅವರು ಗುಲಾಮರಂತೆ ಬದುಕಬೇಕು ಎಂಬ ವಾದವನ್ನು ಈ ಕಾವ್ಯ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಸಿದಂತಿದೆ. ಶೂದ್ರರಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಕೆಳವರ್ಗದ ಪಂಚಮರಾದ ಹೊಲೆಯರಿಗೆ ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿ, ರಾಜಕೀಯವಾಗಿ ಮತ್ತು ಧಾರ್ಮಿಕವಾಗಿ ಎಂದೂ ಮೇಲ್ ಸ್ತರಕ್ಕೆ ಏರಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಎನ್ನುವ ಧೋರಣೆ

⁹ ಸಿದ್ಧಲಿಂಗಯ್ಯ, ನನ್ನ ಜನಗಳು, ಪುಟ 97

ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಅದರಾಚೆ ಇನ್ನೊಂದು ಸತ್ಯವನ್ನು ಕಾವ್ಯ ನಿರೂಪಿಸುತ್ತಿದೆ. ಅದೇನೆಂದರೆ ದೇವಾಲಯದ ಕಳಸಗಳು ಉತ್ತಮ ಜಾತಿಗಳಾದರೆ, ದೇವಾಲಯದ ಪಾಯದ ಕಲ್ಲುಗಳು ಪಂಚಮರು ಎಂದಿದೆ. ಕಾವ್ಯ ಪಾಯದ ಕಲ್ಲುಗಳು ಒಂದು ಕಟ್ಟಡದ ಬಹುಮುಖ್ಯ ಅಂಶವಾಗಿದೆ. ಪಾಯ ಭದ್ರವಾಗಿದ್ದರೆ ಕಟ್ಟಡ ಸದೃಢವಾಗಿರುವುದು. ಅದಿಲ್ಲದೆ ಕಟ್ಟಡವಿಲ್ಲ. ಕಟ್ಟಡದ ಮೇಲಿನ ಕಳಸಕ್ಕೂ ಅಸ್ತಿತ್ವವಿಲ್ಲದಂತಾಗುತ್ತದೆ. ಅದೇ ರೀತಿ ದುಡಿವೆ ವರ್ಗವಾದ ಶೂದ್ರ ವರ್ಗದ ಶ್ರಮವೇ ಸಮಾಜದ ಬಹುಮುಖ್ಯ ಆಧಾರ ಸ್ತಂಭವಾಗಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಕಾವ್ಯ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸಿದೆ. ಶ್ರಮವಿಲ್ಲದೆ ಜಗತ್ತಿನ ಯಾವ ಕೆಲಸವು ನಡೆಯದು. ಮೇಲಿನ ಮೂರು ವರ್ಗಗಳಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ, ಕ್ಷತ್ರಿಯ, ವೈಶ್ಯರ ಬದುಕು ಶೂದ್ರರನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿದೆ. ಎಂಬ ಆಂತರಿಕ ಸತ್ಯವನ್ನು ಕಾವ್ಯ ಹೇಳುತ್ತಿದೆ. ಅಷ್ಟು ಮಾತ್ರವಲ್ಲ ಜಾತಿಯ ಕಾರಣಕ್ಕೆ ಪಂಚಮರಿಗೆ ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿ ಬೆಲೆ ಇಲ್ಲದೇ ಇರುವುದನ್ನು ಕಾವ್ಯ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಸುವ ಮೂಲಕ ಜಾತಿಯ ಕ್ರೂರತೆಯನ್ನು ಎತ್ತಿಹಿಡಿದಿದೆ.

ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರ ಗ್ರಂಥಗಳ ನಿರಾಕರಣೆ

ಧರ್ಮಗ್ರಂಥಗಳು, ಪುರಾಣಗಳು, ವೇದಸೂತ್ರ, ಭಗವದ್ಗೀತೆ, ಹಾಗೂ ವೈದಿಕ ಸಂವಿಧಾನದಂತಿರುವ ಮನುಸ್ಮೃತಿ ಮುಂತಾದ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನೂ ತಿರಸ್ಕರಿಸಿದರು. ಶೋಷಣೆಯ ಮೂಲವಾಗಿರುವ ಇವುಗಳನ್ನು ಸುಡಬೇಕೆಂದು ಕರೆಕೊಟ್ಟರು. ಅಷ್ಟು ಮಾತ್ರವಲ್ಲ ಮನುಸ್ಮೃತಿಯನ್ನು ಸುಟ್ಟರು. ಶೋಷಕರ ವಿರುದ್ಧದ ಹೋರಾಟಕ್ಕಿಂತಲೂ ಶೋಷಕರ ಶೋಷಣೆಗೆ ಆಧಾರವಾಗಿರುವ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಸುಡಬೇಕು ಎಂಬುದು ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ ಅವರ ವಾದ. ಇದೇ ರೀತಿಯ ಚಿಂತನೆಯನ್ನು ಬಹುಶಃ ಎಲ್ಲಾ ದಲಿತ ಬಂಡಾಯ ಬರಹಗಾರರಲ್ಲಿಯೂ ಕಾಣಬಹುದು. ಅವರ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ರೂಪದಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಬಹುದು. ಇದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಜಾತೀಯತೆಯನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವ ಈ ದೇಶವನ್ನೇ ತಿರಸ್ಕರಿಸುವಂಥ ಕವಿತೆಗಳು ಇಲ್ಲಿ ರೂಪ ಪಡೆದಿವೆ ಅಷ್ಟುಮಾತ್ರವಲ್ಲ ದಲಿತ ಬಂಡಾಯ ಕವಿಗಳು ಧರ್ಮ ಪುರಾಣ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಅನ್ಯಾಯಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿರುವ ಸಂದರ್ಭಗಳನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಅದರ ವಿರುದ್ಧ ಧ್ವನಿ ಎತ್ತಿದ್ದಾರೆ ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಸೀತೆ, ದ್ರೌಪದಿ, ಅನಸೂಯಾ, ಅಹಲ್ಯೆ, ಏಕಲವ್ಯ ಮುಂತಾದವರು ಅನ್ಯಾಯಕ್ಕೆ ಒಳಗಾದವರ ಪರ ನಿಂತಿರುವುದು ಗಮನಾರ್ಹ. ಇಂತಹ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಪುರಾಣ ಭಂಜನೆ ಮಾಡುವುದು ಅವರ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು.

ಏದು ಸಹಸ್ರ ಸಹಸ್ರ ವರ್ಷಗಳ ಬೂಸಾ

ಗಾಯತ್ರಿ ಮಂತ್ರ ನನಗೆ ಬೇಡ

ಶೋಷಣೆಯ ಉಸಿರಾದ ಭಗವದ್ಗೀತೆ ಬೇಡ

ಬೇಡವೇ ಬೇಡ ಈ ಶೋಷಕ ಹಲ್ಲುಗಳ ಸಹವಾಸ

ನಿಮಗೆ ಧಿಕ್ಕಾರ ನಿನ್ನ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ಧಿಕ್ಕಾರ

ನಿನ್ನ ಪರಂಪರೆ ಪುರಾಣಗಳಿಗೆ ಧಿಕ್ಕಾರ

ಧಿಕ್ಕಾರ'¹⁰

¹⁰ ಬರಗೂರು ರಾಮಚಂದ್ರಪ್ಪ (ಸಂ.), ಬಂಡಾಯ ಕಾವ್ಯ, ಪುಟ 36

ದಲಿತ ಬಂಡಾಯ ಕಾವ್ಯದ ಸ್ಪಷ್ಟ ನಿಲುವು ಏನೆಂದರೆ ಶೋಷಣೆಗೆ ಆಧಾರವಾಗಿರುವ ಇಂತಹ ಶಾಸ್ತ್ರ ಗ್ರಂಥಗಳು ದಲಿತರನ್ನು, ಮಹಿಳೆಯರನ್ನು, ಹಾಗೂ ಶೂದ್ರರನ್ನು ಇಂದಿಗೂ ಬಂಧನದ ಬದುಕಿನಿಂದ ಮುಕ್ತಿ ಕೊಡಿಸಲಾರವು ಎಂಬ ತಿಳುವಳಿಕೆಯ ಫಲವಾಗಿ ಅವುಗಳು ಜೀವ ವಿರೋಧಿ ನಿಲುವಿನಿಂದ ಕೂಡಿವೆ ಎಂದು ತಿರಸ್ಕರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅವುಗಳೇ ನಮ್ಮ ಶೋಷಣೆಯ ಮೂಲಗಳು ಅವುಗಳನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸದೆ ನಮ್ಮ ಉದ್ಧಾರ ಆಗದು ಎಂಬ ನಿಲುವು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಗಾಯತ್ರಿ ಮಂತ್ರ, ಭಗವದ್ಗೀತೆ ಮುಂತಾದ ವೈದಿಕ ಪರವಾದ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ವಿರೋಧಿಸುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು.

ಗಾಂಧೀವಾದ ಮತ್ತು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ನಿರಾಕರಣೆ

ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ ಮತ್ತು ಗಾಂಧಿ ವಿಚಾರಧಾರೆಗಳು ಎಷ್ಟೋ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ವಿರುದ್ಧ ಧ್ರುವಗಳು. ಗಾಂಧಿ ದೇಶವನ್ನು ಸ್ವತಂತ್ರಗೊಳಿಸಲು ಹೋರಾಡಿದರೆ, ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ ಅವರಿಗೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕಿಂತ ಭಾರತದ ಶೂದ್ರರಿಗೆ ಮೇಲುವರ್ಗದವರಿಂದ ಆಗುತ್ತಿದ್ದ ಶೋಷಣೆ, ಅವಮಾನದಿಂದ ಸ್ವತಂತ್ರ ಅಥವಾ ಬಿಡುಗಡೆಗೊಳಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಅವರ ಆಸಕ್ತಿ ಇತ್ತು. ಹಾಗೆ ನೋಡಿದರೆ ಈ ದೇಶವನ್ನು ಯಾರಿಂದ ಸ್ವತಂತ್ರಗೊಳಿಸಬೇಕು ಎನ್ನುತ್ತಿದ್ದರೋ ಅವರಿಂದ ಶೂದ್ರರಿಗೆ ಶಿಕ್ಷಣ ಸಮಾನತೆ ಹಾಗೂ ಶೂದ್ರರನ್ನು ಕನಿಷ್ಠಪಕ್ಷ ಮನುಷ್ಯರಂತೆ ಕಾಣುವ ಅವಕಾಶಗಳು ದೊರಕಿದವು. ಆದ್ದರಿಂದ ಬ್ರಿಟಿಷರಿಂದ ಸ್ವತಂತ್ರ ಬೇಡವೆಂದು ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ ಅವರು ವಾದಿಸಿದ್ದೂ ಇದೆ. ಗಾಂಧಿಗೆ ದೇಶ ಮುಖ್ಯವಾದರೆ ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ಗೆ ಬಹುಸಂಖ್ಯಾತ ಶೂದ್ರರು ಹಾಗೂ ಮಹಿಳೆಯರು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಾರೆ. ಹೀಗೆ ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ ಅವರು ಗಾಂಧಿ ಅವರ ಎಷ್ಟೋ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ವಿರೋಧಿಸಿದರು. ಈ ಅಂಶಗಳೇ ದಲಿತ ಕವಿಗಳಿಗೆ ಸ್ಫೂರ್ತಿಯನ್ನು ಮತ್ತು ದೃಷ್ಟಿಕೋನವನ್ನು ಒದಗಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದೆ. ದಲಿತ ಕವಿ ಸಿದ್ದಲಿಂಗಯ್ಯ ಅವರು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ನಿರಾಕರಣೆ ಹಾಗೂ ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಸ್ವತಂತ್ರ ಯಾರಿಗೆ ಬಂತು, ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿ ಕಾವ್ಯ ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ.

'ಯಾರಿಗೆ ಬಂತು ಎಲ್ಲಿಗೆ ಬಂತು
ನಲವತ್ತೇಳರ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ
ಟಾಟಾ ಬಿಲ್ಡಾ ಜೋಬಿಗೆ ಬಂತು
ಜನಗಳ ತಿನ್ನುವ ಬಾಯಿಗೆ ಬಂತು
ನಲವತ್ತೇಳರ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ
ಬಡವರ ಮನೆಗೆ ಬರಲಿಲ್ಲ
ಬೆಳಕಿನ ಕಿರಣ ತರಲಿಲ್ಲ
ಗೋಳಿನ ಕಡಲನು ಬತ್ತಿಸಲಿಲ್ಲ
ಸಮತೆಯ ಹೂವನು ಮರಳಿಸಲಿಲ್ಲ'¹¹

ಗಾಂಧೀಜಿಯ ಹೋರಾಟ ಮತ್ತು ಅವರ ತತ್ವ ಸಿದ್ಧಾಂತ ಇಂದು ಅಪ್ರಸ್ತುತ. ಯಾಕೆಂದರೆ ದೇಶದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ನಂತರ ಅವರ ಹೋರಾಟ ಸ್ಥಗಿತಗೊಂಡಿದೆ. ಆದರೆ ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ ಚಿಂತನೆ ಮತ್ತು ಹೋರಾಟ ಪ್ರಸ್ತುತ, ಯಾಕೆಂದರೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಾನಂತರವೂ ದಲಿತರ, ಅಸ್ಪೃಶ್ಯರ, ಮಹಿಳೆಯರ ಶೋಷಣೆ ನಡೆಯುತ್ತಲೇ

¹¹ ಪೂರ್ವೋಕ್ತ-2, ಪುಟ 138

ಇದೆ, ಆದ್ದರಿಂದ ಎಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಶೋಷಣೆ ನಡೆಯುತ್ತದೆಯೋ ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೂ ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ ಹಾಗೂ ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ ಚಿಂತನೆಗಳು ಪ್ರಸ್ತುತವಾಗಿಯೇ ಇರುತ್ತವೆ. ಕವಿ ಸಿದ್ದಲಿಂಗಯ್ಯ ಅವರು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಕುರಿತು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದ್ದಾರೆ. ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವು ಟಾಟಾ ಬಿಲ್ಡರ್‌ರಂತಹ ಬಂಡವಾಳಶಾಹಿಗಳಿಗೆ, ಹಣವಂತರಿಗೆ, ಜನಗಳನ್ನು ಲೂಟಿಮಾಡುವ ಲೂಟಿಕೋರರಿಗೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಬಂದಿದೆ. ಆದರೆ ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಯಾರಿಗೆ ಬರಬೇಕೋ ಅವರಿಗೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಬಂದಿಲ್ಲ. ಬಡವರಿಗೆ, ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ, ಶೂದ್ರರಿಗೆ, ಶೋಷಿತರಿಗೆ, ನಿರ್ಗತಿಕರಿಗೆ ಸಾಮಾಜಿಕ, ಧಾರ್ಮಿಕ, ಆರ್ಥಿಕ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಬರಬೇಕಾಗಿದೆ. ಆ ಮೂಲಕ ಸಮಾನತೆಯ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಅವಶ್ಯಕತೆಯಿದೆ ಎಂಬುದು ಕವಿ ಸಿದ್ದಲಿಂಗಯ್ಯ ಅವರ ಕವನದ ಸಾಲಿನಿಂದ ವೇದ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ದಲಿತ ಬಂಡಾಯ ಕಾವ್ಯ ಗಾಂಧಿವಾದ ಮತ್ತು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ನಿರಾಕರಣೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದೆ.

ದಲಿತರಿಗೆ ರಾಜಕೀಯ ಆಹ್ವಾನ

ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ ಅವರಿಗೆ ದಲಿತರನ್ನು, ಮಹಿಳೆಯರನ್ನು ಹೇಗಾದರೂ ಮಾಡಿ ಶೋಷಣೆಯಿಂದ ಮುಕ್ತಿ ಕೊಡಿಸಬೇಕೆಂಬ ತೀವ್ರತರ ಯೋಚನೆ ಮತ್ತು ಆ ನಿಟ್ಟಿನ ಅಧ್ಯಯನದ ಫಲವಾಗಿ ಅವರು ಕಂಡುಕೊಂಡ ಸತ್ಯ ಅಥವಾ ನಿರ್ಧಾರವೆಂದರೆ, ದಲಿತರು ಮತ್ತು ಮಹಿಳೆಯರು ರಾಜಕೀಯ ಪ್ರಭುತ್ವದ ಭಾಗವಾಗಬೇಕೆಂಬುದಾಗಿತ್ತು. ಇದರಿಂದ ಸ್ವಲ್ಪಮಟ್ಟಿನ ಸುಧಾರಣೆ ಕಾಣಬಹುದು, ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು ಅವರದಾಗಿತ್ತು. ಯಾಕೆಂದರೆ ರಾಜಕೀಯ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು ಮತ್ತು ಪಕ್ಷಗಳು ಯಾರು ಅಧಿಕಾರದಲ್ಲಿ ಇರುತ್ತಾರೋ ಅವರು ತಮಗೆ ಬೇಕಾದ ಅಥವಾ ತಮ್ಮ ಸಮುದಾಯದ ಹಿತಾಸಕ್ತಿ ಬಯಸುವ ಶಾಸನಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿ ಅವುಗಳನ್ನು ಕಾನೂನುಗಳಾಗಿ ಜಾರಿಗೆ ತಂದು ತಮ್ಮ ಉದ್ಧಾರವನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಅಂತಹ ಜಾಗದಲ್ಲಿ ದಲಿತರು, ಶೋಷಿತರು, ಮಹಿಳೆಯರು ಇದ್ದರೆ ತಮ್ಮ ಮತ್ತು ಸಮುದಾಯದ ಹಿತಾಸಕ್ತಿ ಕಾಪಾಡುವ ಕಾನೂನು ರೂಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಹಾಯಕವಾಗುತ್ತದೆ. ಆ ಮೂಲಕ ಶೋಷಿತ ಸಮುದಾಯಗಳ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ ಎಂದು ಭಾವಿಸಿದ್ದರು. ಆದ್ದರಿಂದ ದಲಿತರು ರಾಜಕೀಯಕ್ಕೆ ಬರಬೇಕು ಎಂಬ ಕಾರಣಕ್ಕೆ ಸಂವಿಧಾನಬದ್ಧವಾಗಿ ರಾಜಕೀಯ ಮೀಸಲಾತಿಯನ್ನು ಕೊಡಿಸಲು ಶ್ರಮಿಸಿದರು. ಇದು ಅವರ ಸಾಧನೆಗಳಲ್ಲಿ ಮಹತ್ವದ್ದಾಗಿದೆ. ಹೀಗೆ ದೂರದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ದಲಿತರನ್ನು ರಾಜಕೀಯಕ್ಕೆ ಆಹ್ವಾನಿಸಿದರು. ಇದನ್ನು ಅರಿತ ದಲಿತ ಬಂಡಾಯ ಕವಿಗಳು ತಮ್ಮ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ರಾಜಕೀಯಕ್ಕೆ ಬರಬೇಕು ಎಂಬ ಒತ್ತಾಸೆ ಅನೇಕ ಕವಿಗಳ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ವಿವಿಧ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಿಸಲಾಗಿದೆ.

‘ದಲಿತರು ಬರುವರು ದಾರಿಬಿಡಿ

ದಲಿತರ ಕೈಗೆ ರಾಜ್ಯ ಕೊಡಿ

ಕೋಟಿ ಕೋಟಿ ಕನಸುಗಳೊಂದಿಗೆ

ಹತ್ತಿ ಉರಿಯುವ ಮನಸುಗಳೊಂದಿಗೆ

ಗುಡುಗು ಮಿಂಚಿನ ಘೋಷಣೆಯಲ್ಲಿ

ಭೂಕಂಪನ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ

ಬಂತೋ ದಲಿತರ ಮೆರವಣಿಗೆ

ನೆಲಕೆ ಕಾಲುಗಳ ಬರವಣಿಗೆ’¹²

¹² ಪೂರ್ವೋಕ್ತ, ಪುಟ 89

ಮೇಲಿನ ಕಾವ್ಯ ದಲಿತರ ರಾಜಕೀಯ ಇಚ್ಛಾಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಅಧಿಕಾರವಾಣಿಯಿಂದ ಕೇಳುತ್ತಿದೆ. ದಲಿತರು ಈ ದೇಶದ ಬಹುಸಂಖ್ಯಾತರು. ಇಂತಹ ಬಹುಸಂಖ್ಯಾತರು ಶತಶತಮಾನಗಳಿಂದ ರಾಜಕೀಯದಿಂದ ವಂಚಿತರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಅವರು ಆಳಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಿದ್ದಾರೆಯೇ ಹೊರತು, ಆಳುವುದು ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ ಚಿಂತನೆಗಳಿಂದ ಪ್ರಭಾವಿತರಾದ ಮೊದಲ ತಲೆಮಾರಿನ ಅಕ್ಷರಸ್ತರು ಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಭಾಗವಾಗಿ ಅವರಲ್ಲಿ ರಾಜಕೀಯ ಅರಿವು ಮೂಡಿ ರಾಜಕೀಯ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಇಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯವು ರಾಜಕೀಯ ಅಧಿಕಾರ ಕೇಳುತ್ತಿರುವ ದಾಟಿಯಲ್ಲಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ ಸಂವಿಧಾನ ದತ್ತವಾಗಿ ದೊರಕಿಸಿಕೊಟ್ಟ ರಾಜಕೀಯ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಇವರ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಇನ್ಯಾರೋ ಪ್ರಬಲ ವರ್ಗದವರು ಆಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಇದರಿಂದ ಎಚ್ಚಿತ್ತ ದಲಿತ ಬಂಡಾಯ ಕಾವ್ಯ ಅದನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕು ಎಂಬ ದೃಢ ಸಂಕಲ್ಪವನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸುತ್ತದೆ. ಕೋಟಕೋಟಿ ಕನಸುಗಳೊಂದಿಗೆ ಅಧಿಕಾರ ಪಡೆಯಲೇಬೇಕು ಎಂಬ ದೃಢ ನಿರ್ಧಾರದ ಇದೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಮಿಂಚಿನಂತ, ಗುಡುಗಿನಂತ ಘೋಷಣೆಗಳನ್ನು ಕೂಗುತ್ತ ಮೆರವಣಿಗೆ ಹೊರಟಿದ್ದಾರೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ಶತಶತಮಾನಗಳ ಶೋಷಣೆಯ ಕಹಿಯೂ ಅವರ ಎದೆಯಲ್ಲಿದೆ. “ನಲಕೆ ಕಾಲಿನ ಬರವಣಿಗೆ” ಬರವಣಿಗೆ ವಿದ್ಯೆಯ ಸಂಕೇತ, ಇದು ಮೇಲ್ವರ್ಗದ ಸೊತ್ತಾಗಿತ್ತು. ಅದು ಶೂದ್ರರ ಮತ್ತು ಮಹಿಳೆಯರ ಪಾಲಿಗೆ ಗಗನ ಕುಸುಮ. ಆದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯ ಕಾಲಿನ ಬರವಣಿಗೆ ಎಂದು ಹೇಳುವಾಗ ಕಾಲಿನಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ಶೂದ್ರರು ಬರವಣಿಗೆ ಕಲಿತಿರುವುದು ಶಿಕ್ಷಣದ ಸಂಕೇತ, ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಅವರಿಗೆ ಅರಿವು ಮೂಡಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಕಾವ್ಯ ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಶೂದ್ರರ ಶಿಕ್ಷಣವೇ ರಾಜಕೀಯ ಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ಹಾಗೂ ಎಚ್ಚರದ ಅರಿವನ್ನು ಮೂಡಿಸಿದೆ.

ಉಪಸಂಹಾರ

ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ ಅವರ ಚಿಂತನೆಗಳು ದಲಿತ ಬಂಡಾಯ ಕಾವ್ಯದ ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ ಬತ್ತದ ಚಿಲುಮೆಯಾಗಿ ಹರಿದಿವೆ. ಆ ಮೂಲಕ ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ ವಿಚಾರಧಾರೆಗಳು ದಲಿತ ಬಂಡಾಯ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಒಂದು ತಾತ್ವಿಕತೆಯ ಶಿಸ್ತನ್ನು ಒದಗಿಸಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ದಲಿತ ಬಂಡಾಯ ಕಾವ್ಯ ಗಾಂಧೀಜಿ ಹೋರಾಟದ ಸೈದ್ಧಾಂತಿಕ ಚಿಂತನೆಗಳಂತೆ ಸ್ಥಗಿತಗೊಳ್ಳದೆ ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ ಅವರ ಹೋರಾಟದ ಧಾರ್ಮಿಕ ಚಿಂತನೆಗಳು ಪ್ರಸ್ತುತವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅವುಗಳಿಗೆ ಕ್ರಿಯಾಶೀಲತೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿದೆ. ಅದರಿಂದಲೇ ಇಷ್ಟೊಂದು ದೀರ್ಘಕಾಲ ದಲಿತ ಬಂಡಾಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ಜೀವಂತಿಕೆಯಿಂದ ಮುಂದುವರಿಯುತ್ತಿರಲು ಕಾರಣವಾಗಿರಬೇಕು ಎನಿಸುತ್ತದೆ.

ಪರಾಮರ್ಶನ ಗ್ರಂಥಗಳು

- ಬರಗೂರು ರಾಮಚಂದ್ರಪ್ಪ. (ಸಂ.). (1990). ಬಂಡಾಯ ಕಾವ್ಯ. ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಇಲಾಖೆ, ಬೆಂಗಳೂರು.
- ಬಸವರಾಜ ಸಬರದ (2000). ಸಬರದರ ಕವಿತೆಗಳು. ಕನ್ನಡ ಪುಸ್ತಕ ಪ್ರಾಧಿಕಾರ, ಬೆಂಗಳೂರು.
- ಬಸವರಾಜ ಸಬರದ. (1994). ಬೆಳದಿಂಗಳು ಬಿಸಿಲಾಯಿತು. ಸಂತೋಷ್ ಪ್ರಿಂಟರ್ಸ್, ಬೆಟಗೆರೆ.

- ಪ್ರಹ್ಲಾದ ಅಗಸನಕಟ್ಟಿ. (2004). ದಲಿತ-ಬಂಡಾಯ ಕಾವ್ಯ ಮತ್ತು ವಿಚಾರವಾದಗಳು, ಹರ್ಷ ಪ್ರಕಾಶನ, ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ.
- ಮುನಿವೆಂಟಪ್ಪ ಎಂ. (2013). ಇಲ್ಲಿಯವರೆಗಿನ ಕವಿತೆ. ವಾಣಿ ಪ್ರಕಾಶನ, ಮೈಸೂರು.
- ರಂಗರಾಜ ವನದುರ್ಗ. (2004). ದಲಿತ ಸಂವೇದನೆ. ಸಿವಿಜಿ ಪಬ್ಲಿಕೇಷನ್ಸ್, ಬೆಂಗಳೂರು.
- ರಣಧೀರ. (2017). ಹೊಸ ಹೆಜ್ಜೆ. ರಚನ ಪ್ರಕಾಶನ, ಮೈಸೂರು.
- ರಾಜಪ್ಪ ದಳವಾಯಿ. (1989). ಸಗಟು ಕವಿಯ ಚಿಲ್ಲರೆ ಪದ್ಯಗಳು. ಚಿತ್ರಕೂಟ ಪ್ರಕಾಶನ, ಚಿಕ್ಕಮಗಳೂರು.
- ಲತಾ ಗುತ್ತಿ. (2002). ಸೂಜಿಗಲ್ಲು. ನಿಸರ್ಗ ಪ್ರಕಾಶನ, ಬೆಂಗಳೂರು.
- ಲಲಿತ ಸಿದ್ಧಬಸವಯ್ಯ. (2001). ಮೊದಲ ಸಿರಿ. ಚಿನ್ನಯ ಪ್ರಕಾಶನ, ತುಮಕೂರು.
- ಸಿದ್ಧಲಿಂಗಯ್ಯ. (2015). ಮೆರವಣಿಗೆ. ಅಂಕಿತ ಪುಸ್ತಕ, ಬೆಂಗಳೂರು.
- ಸಿದ್ಧಲಿಂಗಯ್ಯ. (2015). ನನ್ನ ಜನಗಳು. ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು, ಬೆಂಗಳೂರು.